

DEN UNGE C. J. THOMSEN SOM KUNSTSAMPLER OG HANS FORHOLD TIL J. C. DAHL

AF

N. L. FAABORG †

I sit eftermæle berømmes Christian Jürgensen Thomsen (1788–1865) først og fremmest som arkæolog og som museumsmand. Det var i disse egenskaber at han markerede sig stærkest i offentlighedens øjne: som arkæolog den der knæsatte det berømte tredelingssystem, stenalder, bronzealder og jernalder, hvormed han lagde grunden til den nyere tids oldtidsforskning, som museumsmand den på en gang visionære og realistiske organisator af dansk museumsvesen efter kunstkammerets endelige opløsning i 1820'erne. Men før han blev arkæolog dyrkede han med lidenskab numismatikken, der aftvang ham dyb respekt for kronologi og orden og skærpede hans kraftigt udviklede iagttagelsesevne, og før han blev museumsmand var han lidenskabelig samler af mønter, malerier og kobberstik – som amatør og autodidakt.

Af faderen, der var en velhavende og anset købmand og mægler i

Foroven: Christian Jürgensen Thomsen. Tegning af J. V. Gertner 1859 i Frederiksborgmuseet. Formindsket.

København, var han som den ældste søn tidligt bestemt til at uddanne sig i faderens forretning og måtte videreføre denne, hvad der livet igennem gjorde ham til en økonomisk uafhængig mand med en praktisk og realistisk livsindstilling. Hans iøvrigt udmærkede skoleuddannelse sigtede derfor ikke mod en akademisk grad, men på en købmandsmæssig uddannelse, suppleret med et godt kendskab til de levende sprog. Uden lyst til købmandsgerningen har C. J. Thomsen som en selvfølge adlydt sine forældres ønske og måtte derfor nøjes med at dyrke sine tidligt udviklede kulturelle interesser i sin fritid, og der mødte han ingen hindringer. Ved et tilfælde fik disse interesser, der hverken synes motiverede af arv eller miljø, deres første kraftige næring udefra omkring 1800, da familien Thomsen under et sommerophold i Bagsværd traf generalkonsul E. R. Groves familie, idet husfaderen selv dog opholdt sig i Paris. Om følgerne af dette bekendtskab fortæller Thomsen i sin selvbiografi:

„Et Aar efter vendte han [generalkonsulen] tilbage til Danmark, han medbragte en mere stor end udvalgt Malerisamling, som han havde efterhaanden købt i Paris under Revolutionstiden, denne skulde nu udpakkes og ophænges, og her var det at Sønnerne og deres Ven vare velkomne Hjelpere; ved dette Arbejde gik en hel nye Verden op for Drengen, som forhen blot havde seet på Malerier som Decoration, men nu skulde kjende af hvilke Mestere de vare malede og hvad de forestilte. General Consul Grove, som var opdragen i den Guldbergske Skole, havde vist den Grundsætning, at ethvert ungt Menneske burde vælge sig en eller anden videnskabelig Gjenstand som han samlede paa og lærte at kjende, han vilde derved forskaffe sig mange Nydelser og Forbindelser, der kunde være til Nytte for hele Livet. Han opmuntrede den da unge Thomsen til at samle paa Mynter, og sin egen Søn til at samle paa Conchylier og forærede hver af os en ganske lille Begyndelse.“

Da Thomsen ikke kunne tyde indskrifterne på mønterne, som han allerede 1804 havde en net lille samling af, introducerede Grove ham til en af datidens største danske møntsamlere, hofkleinsmed G. F. Timm (1746–1829), hvis hjælpsomhed han senere mindedes med stor taknemmelighed. Efter bombardementet 1807 hjalp han Timm med at redde dennes kostbare samling, der fandt husly i den gamle kunstkammerforvalter Spenglers gård i Silkegade. Dermed var bekendtskabet gjort og dørene åbnet til hans store Malerisamling og snart efter også til de få andre, store privatsamlinger: Moltkes, Bodendicks, Bugges og Wests. Fra samme tid stammer de betydningsfulde venskaber med Friedrich Münter, H. H. Frost, Rasmus Nyerup, P. O. Brøndsted, W. A. Müller og J. F. Clemens.

I 1808, da Thomsen var 20 år, købte han sit første maleri for 9 rdl. på

auktionen over general C. F. Bielefeldts sager, „men da det dog ikke var let til lave Priser at faae bedre Malerier, og den gamle Bodendik meget alvorligt havde fraraadet mig at kjøbe fordærvede og falske, og Øjnene ogsaa gik op paa mig ved at se paa fortrinligere, var der ofte lang Tid, hvor jeg intet Malerie fik. Men da jeg ej yndede at beskæftige mig med Gjenstande, som jeg ej forøgede, henvendte jeg Opmærksomheden paa Kobberstik. Tidligere havde jeg alt søgt igjennem dem at lære at kjende Malerier, nu samlede jeg hvad der heraf var at faae“. Sit omfattende kendskab til malerkunstens historie og dens fremtrædende mestre erhvervede Thomsen således på indirekte vis fra omkring 1808–10, da han anlagde sin samling af kobberstik. I 1831 omtales den med sine 7000 blade som værende den største i privateje.

Sin forståelse af malerkunstens væsen tilegnede han sig derimod i nok så høj grad ved betragtninger og kritiske analyser af de malerier han selv samlede og som prydede væggene i Amaliegade, hvor han boede hos sine forældre, og senest hans hjem i Prinsens palæ. Blandt A. Strunks papirer i Det kgl. Bibliotek, Add. 643 h 2 4°, findes et hæfte med sådanne betragtninger, de sidste nedskrevne så sent som i 1840erne, men de er alle karakteristiske for Thomsens skarpe og nøgterne iagttagelsesevne overfor det enkelte billede og hans interesse for dets proveniens. Lad os derfor med disse papirer ved hånden se lidt på hvilke malerier Thomsen erhvervede sig i sin ungdom.

Om det første, allerede omtalte, malerikøb i 1808, foretaget uden erfaring og uden plan, fortæller han i sin selvbiografi, at han glædestrålende ville forære billedet, der var signeret Cornelis Hattick, til sin gode ven Hans Didrik Grove, der imidlertid afviste gaven. Dette sit første maleri beholdt Thomsen hele livet og testamenterede det ovenikøbet til den utaknemmelige Grove, der dog i mellemtiden var død. På auktionen over Thomsens efterladte kunstsamlinger i 1866 blev det købt af blomstermaler W. Hammer, der vistnok ikke beholdt det selv, da han ofte optrådte som kommissionær. Allerede ved sit næste køb synes Thomsen at have udviklet sin kvalitetssans. I den håndskrevne fortegnelse omtaler han billedet under nr. 3, således: „Mandsportrait af en udmærket hollandsk Kunstner. Paa Lærred. Dette Malerie, som forestiller en ung smuk Mand i det for Portraitter saa fordeedlagte Costume, som blev brugt i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede, blev fra at være aldeles overseet og forglemt igjen anseet for et Arbeide af van Dyck, hvilket dog ikke synes at være Tilfældet. Derpaa heed det Cornelius Janssen, der i sin Tiid kappedes med van Dyck, men heller ikke denne Bestemmelse synes at være rigtig, men vist er det, at det er malet af en meget øvet og meget udmærket

Maler. Det er i det hele taget temmelig vel conserveret, kun den ene Side af Pibekraven har lidt ved Forvadskning og er bleven utydelig, det hele er kraftigt og dog blødt. Kjødfarven er fortræffelig og Penslen breed og saftig uden at være furios.“

Om proveniensen oplyser han: „Dette Malerie eiedes med et Pendant, forestillende en bleeg Mand gandske en face, af den bekjendte Medailleur Jensen Adzer og blev i Aaret 1809 kjøbt ved hans Auction (under No 28 og 29). De vare saa lidet anseete ved den maadelige Tilstand, hvori de befant sig, de ringe Rammer etc., at de bleve solgte for en Bagatel. I Catalogen vare de kun betegnede: „Et Portrait“. Den gamle Adzer var vel ikke gandske gaaet fri for Indvirkning af hans Tids falske Smag, men havde dog Øie for Kunstsager og besad især udmærkede Kobbere. Hans eneste Barns . . . Mand, den rige Grosserer Bygel havde kun Øie for det glimrende og moderne og oversaae altsaa gandske disse. Ved en uforsigtig Aftagen af gammel Fernis beskadigedes det ene, som allerede derved, at det ikke forestillede en saa smuk Mand, var mindre interessant. For ikke at erindres om at have virket til at et godt Malerie gik til Grunde, sendte jeg det med andre til Rusland, hvor det blev solgt . . .“

I 1811 var Thomsen blevet ganske auktionsvant og kunne optræde som den drevne køber, da han på eftersynet over auktionen efter den berømte læge, professor F. C. Winsløw (1752–1811) med kenderblik udså sig et søstykke, af Thomsen bestemt som værende af L. Backhuysen. Herom fortæller han mange år efter købet: „Det er et Portrait af et hollandsk Krigskib som gaaer til Ankers og med det samme dreier op for Vinden hvorved maleriske Vendinger af Seilene opstaae, hvilke endnu forøges ved den frappante Belysning. Kunstneren har med megen Klogskab valgt dette Moment for at undgaae det Stive. Han har ligeledes betænkt, at det ikke vilde gjøre god Virkning midt i det høieste Lys, at have Rader af sorte Kanonporte. Han har derfor lukket nogle af dem og ladet andre staae halvt aabne. Det store Krigsskib er imidlertid dog uidentvilt paa en Expedition, thi under Flaget flyver det saakaldte Blodflag. Luften har B.'s sædvanlige Opgang. Ligeledes er den Fortoning af Landet og den lille Stad man seer, malet paa hans sædvanlige Maade. Skyerne er meget bløde; de hænge lavt, hvilket netop er karakteristisk for Nordsøen, med en aldeles uovertræffelig Kunst og en Pensel saa mageløs har han forstaaet at male Touge, Flag og hele Mellemgrunden . . . Kjølvandet er fortræffeligt, derimod er Forgrunden og især Skummet paa de forreste Bølger forpiint og om man vil aandløst, men dette er Tilfældet med Bach.s tidligere Arbejder og heri opnaaede han aldrig noget stort Mesterskab, men vel nogen mere Færdighed . . .“

Med den fødte samlers nærgående nysgerrighed fortæller han om billedets proveniens og om spændingen ved selve erhvervelsen, hvor han både viser sig snu og snarrådig:

„Det første Spor jeg kjender til dette Malerie i Danmark er, at det eiedes af den bekjendte Taler, Professor Treschow, som var Præst til Garnisons Kirke. Han havde ligesom hans Broder Amtmand Treschow reist udenlands. Paa disse Reiser havde han fattet Interesse for Kunstsager. Han samlede, men da han ikke var nogen riig Mand, solgte han ogsaa undertiden Malerier og havde især Forbindelser. Man paastod endogsaa han havde erhvervet sig en lille Formue ved denne Handel, men alt dette tabtes ved Assignaternes Fald. Han havde kjøbt den bekjendte Hagedornske Samling af Arvingen, Provst Rachlow, men da han blev ruineret, døde han tildeels af Sorg derover i 1797. Hans Enke maatte bede om at maatte lade Kjøbet af den Hagedornske Samling gaae tilbage. Dette Malerie og nogle bedre henhørte ikke til denne Samling. Saavidt jeg erindrer findes det omtalt i en Auctionsfortegnelse, som blev udgivet over denne Mands Malerier. Om det ved dennes Auction eller paa anden Maade erhvervedes af den berømte Læge Professor Winsløw, har jeg aldrig erfaret. Winsløw var en søn af Medailleuren W. og havde i sin Ungdom seet Kunstværker; paa sine Reiser i Frankrig og England havde han ligeledes Leilighed til at vinde Interesse og Smag herfor. Da han blev berømt og riig samlede han sig efterhaanden et Cabinet af Malerier. Det var ikke stort, men indeholdt flere gode Billeder. Efter hans Død i 1811 blev denne Samling solgt ved offentlig Auction. Weinwich forfattede Catalog over Samlingen. Da jeg besaa Samlingen lagde jeg strax mærke til at dette var det fortrinligste; jeg erindrer endnu tydelig at jeg med Skræk saae den daværende Prinds Christian (den 8.de) at komme ind, ledsaget af flere Herrer og ført af Weinwich for at see paa Malerierne. Med en Spadserestok som han havde i Haanden, pegede han paa de Stykker, der behagede ham, og befalede den ledsagende Cavaleer at notere i Catalogen et eller to Kryds ved disse. En Steen faldt fra Hjertet da jeg saae at Stokken ikke kom op til dette Malerie. En anden farlig Kjender havde jeg i den daværende Kammerraad Bang, en meget passioneret Malerielsker. Jeg fik imidlertid hans Opmærksomhed henvendt paa et andet fortrinligt Billede, nemlig en Guldfasan der snapper en Sommerfugl, af Hondekoeter. Men der var andre Liebhave, der havde lagt Mærke til dette Malerie, der i Weinwichs Catalog blev kaldet Wilhelm van de Velde. Da jeg paa Auctionsdagen frygtede at gaa glip af det, henvendte jeg mig til en Bekjendt af mig, Muurmester Schaber [Ϸ: Schaper] og bad ham at byde paa dette Stykke saalænge jeg holdt mit

Lømmetørklæde i Haanden. Jeg bød selv strax paa Maleriet – men lod som jeg faldt fra og at det forekom mig dyrt, men Schaber blev ved og for 270 r. var Billedet mit.“

Billedet blev udbudt til salg på auktionen over Thomsens efterladte kunstsamling 1866 (nr. 4), men blev trukket tilbage, da den i Thomsens testamente fastsatte mindstepris ikke kunne opnås, og først i 1908 blev det erhvervet af Statens Musum for Kunst.

Et andet søstykke af Backhuysen erhvervede Thomsen omkring samme tid: „Jeg har kjøbt dette Malerie i Lyngbye. Ved ofte at kjøre forbi Kobberstikkeren Preislers Huus, som laae ved Kongeveien, bemærkede jeg det i Forstuen, hvortil Døren stod aaben. Det havde en daarlig Ramme og var fuldt af Smuds. Ikke destomindre vidste dog Eieren at det ikke var et ganske ringe Malerie, men da jeg en Dag bød ham 100 r. for det, slog han til. Det var saa meget bedre at dette skeete, som senere en Ildebrand ødelagde Huset, hvorved en stor Deel udmærkede Kobbere, Tegninger og Kobberplader, der deels stammede fra hans egen Tid, deels fra hans Faders, den udmærkede Kobberstikker Johan Martin Preisler gik tilgrunde.“ Thomsen anså det for et godt maleri: „Luften er Backhuysens sædvanlige og mesterlig. Gul Opgang foran den svære, bløde Sky. Vandet var aldrig denne store Mesters stærke Side . . . Desuagtet er det dog endnu et smukt Billede, fuld af Virkning. I Flaget staaer Mesterens LB.“ På auktionen i 1866 købtes det af omtalte blomstermaler W. Hammer for 305 rdl. Dets senere skæbne er ukendt. Hammer købte ved samme lejlighed et andet maleri, katalogens nr. 13, „En Juvellhandlers aabnede Skab“ af hamburgeren Johann Georg Hintzsch, et såkaldt „Vanitas“-billede med lutter døde ting, fremstillet med nærgående realisme, en genre som var stærkt yndet i baroktiden og repræsenteret bl.a. i „perspektivværelset“ på Kunstkammeret i København. Om maleriet, der nu tilhører Kunsthalle i Hamburg, skriver Thomsen: „Eiedes af Geheimraad Johan v. Bülow til Sanderumgaard. Uagtet det i sit Slags er udmærket gjort, sendte han det hertil for at sælges, da nogle Æstetikere havde foresnakked ham, at Sligt ikke maatte males. Hans Commisionair, Professor Clemens, tilbød mig det og jeg stod i Handel om det, da Bülow døde. Da gik det over mellem hans andre Malerier og for en Bagatel kjøbte jeg det paa hans Auction.“

I 1898 skrev Karl Madsen en artikel i „Kunstbladet“ om „De venetianske Portrætbilleder i den kgl. Malerisamling“ og omtaler her et „Brystbillede af en ældre Mand med graasprængt Haar og Fuldskæg, svære Træk, lige Næse og et ret tungsindigt Udtryk i de kloge Øjne. Det købtes paa C. J. Thomsens Auktion, Marts 1866, for 400 Rdl. og stod opført i Kataloget

under Nr. 2 som „Christofori Allori? Portræt af Cosimus af Medicis, den første Storhertug af Toscana“ med rosende Tillægsbemærkninger, der er ganske ufortjente. Høyen fortjener absolut ingen Ros for dette Køb; der var Billeder paa Thomsens Auktion, som hellere burde være købt til Galleriet . . .“ Den da 43 årige, allerede højt værdsatte kunstkender og kunstkritikers dom over N. L. Høyens indkøb, forringer dog ikke den ca. 22-årige Thomsens fortjeneste, da han omkring 1810-11 erhvervede dette portræt og dermed formentlig reddede det fra fortabelsen. Herom fortæller han selv:

„Jeg fandt dette Malerie for omtrent 35 Aar siden i Forbindelse med flere andre hos en Enke efter en Huusmaler, der havde haft en Mængde Malerier og en Slags Malerichandel. Efter hans Død vare de fleste solgte ved offentlig Auktion, hvorover jeg har Fortegnelsen. Dette med nogle faa andre vare blevne tilbage, det var i en saa daarlig Tilstand, at det tildeels blev brugt som en Slags Sengehest til at holde Sengeklæderne inde; man havde ingen Idee om, at det var et værdifuldt Malerie, hvilket da det blev reengjort tydeligt viste sig. . . Den Maler som oprindelig købte det hed Harder. Bag paa dette Malerie fandtes Aftryk af det grevelige Reventlowske Familievaaben. Da man fik den Idee, at ville anlægge en nye Gade i Kjøbenhavn blev som bekjendt det gamle Reventlowske Palais, der laae i en Have lige overfor Marskallens Gaard købt dertil og Kronprindsensgade blev bygget. Dette skeete endnu i den Tid at Maler Harder levede og virkede. Det forekommer mig rimeligt, at ved denne Forandring af den Reventlowske Familiebolig kunde et saadant Malerie være solgt eller bortkommet . . .“

I sin vurdering af billedet skriver Thomsen: „Ved at sammenholde dette Portrait med Medailler og Kobbere er det temmelig afgjort, at det forestiller Cosmus den Første, anden Hertug af Florents, som han kaldes paa Medaillerne . . . Dette var ogsaa Rumohrs Mening. Langt usikrere er det at bestemme hvem der har malet dette udmærkede Portrait. Rumohr hældede til at troe det malet af Bronzino. Jeg har paa mine Reiser ikke seet et eneste Portrait som med Bestemthed erindrer om dette. Penslen er ført med stort Mesterskab, men paa en gandske egen Maade, nemlig tildeels ved at paasætte Farverne med smaae Streger, tykke i Midten og spidse til begge Siderne. Hvad der især er udmærket er Modelleringen af de Folder, som findes mellem Øinene og Kinderne . . . Det er malet med stor Kraft; den forestilte kan neppe antages at være yngre end 50 Aar. Dersom det altsaa er et Arbeide af Angelo Bronzino (-1570) maatte det være forfærdiget i hans Alderdom.“

Thomsen betragter og analyserer billedet som en arkæolog i alle detal-

jer – og som kender med et forholdsvis begrænset sammenligningsmateriale indenfor dette område. Karl Madsen derimod ser på billedet som maler og som kender – den eneste der herhjemme i 1898, i dybere forstand, havde beskæftiget sig med italiensk kunst. Han afviser at portrættet skal forestille Cosimo af Medici og mener at kunne påvise at det er en ringe kopi efter et Tizian tilskrevet knæstykke af Alfons den 1. af Este, Hertug af Ferrara (1486–1535), hvorimod Mario Krohn i 1910 i „Italienske Billeder i Danmark“ meget subtilt mener at det er en kopi, og vel at mærke den eneste kendte, efter et nu forsvundet højst værdifuldt portræt af Tizian forestillende ovennævnte hertug af Ferrara. Hvis denne Krohns bestemmelse stadig har gyldighed, bliver Thomsens fortjeneste af dette fund dog ikke mindre.

Når Karl Madsen bebrejder Høyen at der var mere værdifulde billeder på Thomsens auktion, som han hellere skulle have købt end ovenomtalte portræt af hertugen af Ferrara, har han bl.a. sikkert tænkt på Rubens portræt af maleren Jan Wildens (1586–1653). Billedet blev udbudt på auktionen som nr. 21, men blev taget tilbage fordi ingen acceptable tilbud fremkom. Der er god grund til med Karl Madsen at ærgre sig over at Høyens jugement ikke var så fint som Thomsens, da *han* fandt billedet, hvorom han selv fortæller:

„Engang var det i den grevelige Moltkeske Malerisamling. Aftryk af Grev Adam Gottlob Moltkes Signet findes bag paa det. Det fortjente at undersøges om det er iblandt de Stykker, som den bekjendte Kunsthandler Morell skaffede Greven. Ved Flytningen fra Palaiet som skete noget pludselig ved Christiansborgs Brand, skulle nogle Malerier være bleve skjenkede en Kammertjener. Deriblandt dette. Jeg har kjøbt det ved en Auction, som for omtrent 25 Aar siden blev afholdt efter en Inspecteur ved Frederiks Hospital. Denne Mand havde til Bolig store Værelser med hvidtede Vægge. For at dække disse, havde han sammenkjøbt mere end 100 Malerier og dermed at behænge sine Vægge. Disse bleve solgte efter ham. Ikke et eneste godt imellem disse, men da jeg saae, at foruden at alle Væggene vare tæt behængte, endnu eet stod bag Kakkelovnen, tog jeg det frem. Det var dette. Aarsagen til at det var kommen i Skammekrogen var at Rammen, som da var om det, var gaaet op i Limningen i et af Hjørnerne. Derfor var Stykket taget ned af Væggen, hvilket havde bevirket at Farven i Panden af Heden var sprunget af.“

Om selve maleriet mener Thomsen: „Der er ingen Tvivl om, at Angivelsen om at dette Portrait forestiller Jan Wildens er rigtig, naar man sammenholder det med Kobberet efter det uidentivl noget senere malede Portrait af samme Kunstner ved van Dyck stukket af [Pontius]. Lige

Portrættet af Alfons I, hertug af Ferrara (1486–1535) erhvervedes o. 1810 af C. J. Thomsen. Det er kopieret efter et (tabt?) maleri af Tizian og findes nu i Statens Museum for Kunst.

saalidt tvivler [jeg] om at det virkelig er et Arbeide af Rubens. I Antwerpen har jeg nøie seet det berømte Portrait af Borgmester Rocox. Det stemmer fuldkommen med dette, især den Rubens egne Maade, hvormed Øinene ere malede og hvorledes han har viist Blødcirkulationen i Øiet. Det berømte Portrait i Nationalgalleriet i London som forestiller Gevarts og som der efter min Overbeviisning urigtigt er kaldet van Dyke, har ligeledes største Liighed med dette i Maaden hvorpaa det er malet. Stykket er om man vil vel conserveret, men har dog lidt store Beskadigelser. Den gode Conservation bestaar i, at det ikke er forvadsket, derimod er allerede forlænge siden det yderste af de Bræder, hvorpaa det er malet, tabt, hvorpaa var den ene Deel af Haand[en] og Armen og Kappen uden imidlertid at naae ind til Hovedet. Allerede i gammel Tid har man sat et Bræt til istedetfor dette, og søgt at bringe det Hele i en Slags Harmonie, men istedetfor det manglende Stykke af Haanden kom en halv aftrukken Handske...“ – Heller ikke en restaurering som Thomsen bekostede synes iøvrigt vellykket.

Det er ikke stedet her at efterforske hvor billedet oprindelig stammer fra, udoer hvad Thomsen oplyser om dets proveniens, der i sig selv er besynderlig, men at det i alt fald i 18. årh. har nydt megen anerkendelse her i landet, derpå tyder den kopi som Otto Thott havde i sin samling og som endnu findes på Gaunø. Originalen blev derimod i begyndelsen af dette århundrede solgt til Pierpont Morgan, og nu hænger portrættet i Metropolitan Museum of Art i New York som malet af Rubens, men uden betegnelsen Jan Wildens.

Den tyske maler og kunsthistoriker Joachim von Sandrart vil i sin berømte bog „Teutsche Academie der Edlen Bau- Bild und Mahlerey-Künste“ (1675) vide, at Jacob Jordaens havde malet et stort galleri for den danske konge, og Thomsen fortæller at han her bl.a. skal have malet en fremstilling af „Neptun, der drager ind i Østersøen og forkynder Christian den Femtes Roes.“ Da det gamle Københavns Slot blev nedrevet i 1732 „blev Maleriet sammenrullet og det heed sig at man vilde anbringe det igien paa det nye Slot, men man forglemte det. Mange Aar efter fandtes det liggende paa et Loft over Steenhugger Karlebyes Loft paa Marmorpladsen. Det var imidlertid saa beskadiget, at kun enkelte Stumper af det kunde reddes; dette er en af dem. En Slags Gjentagelse af dette Billede findes i Grev Schönborns Samling i Wien.“ Da Karlebye arbejdede meget på Christiansborg kan han være kommet i besiddelse af fragmentet der, og da han først døde i 1812 kan Thomsen have erhvervet billedet direkte fra hans dødsbo. På auktionen i 1866 erhvervedes det af fabrikant Heymann og senere af Karl Madsen, der i Kunstmuseets

Aarsskrift 1917 s. 43-45 gør nærmere rede for den kunsthistoriske placering af fragmentet, som han tillægger Frans Snyders, der ofte har malet fisk og sælhunde på malerier af Jordaens.

Også ved erhvervelsen af dette maleri har Thomsen, formentlig i en ganske ung alder, vist sig i besiddelse af en udpræget kvalitetssans, der fuldtud berettigede Rasmus Nyerups ord, da han 1816 anbefalede Thomsen til sekretærposten i oldsagskommissionen: „Han har udbredte archæologiske Indsigter og i Henseende til Bedømmelse af gamle Malerier og Kobberstykker, af Mynter og Billedhuggerarbejder, er der nok kun faa i Byen hans Mage . . .“

Det vil føre for vidt her at omtale alle Thomsens ældre malerier som blev solgt 1866, vi har nøjedes med at omtale et udvalg der forekommer karakteristiske for hans skarpsyn på dette område. Men Thomsen var en spillevende mand, der også i høj grad interesserede sig for sin egen tids kunst. Om forbindelsen mellem fortid og nutid på kunstens område skriver han i sit „Aandelige Testamente“ i 1864, kort før sin død: „Det er igjennem de nyere Malerier at det store Publicum efterhaanden vil faa Smag og Interesse for de ældre, skiller man dem, vil man blot see de nyere, og den store Lærdom, som de ældre kunne give for rigtig at bedømme og forstaae de nyere, være tabt . . .“

Alene det store antal af *J. C. Dahls* arbejder der blev udbudt på auktionen 1866, røber hans store interesse for sin samtids dansk-norske kunst, og det er med god grund at H. W. Bissens buste af Thomsen fra 1858 er anbragt netop i det rum på Kunstmuseet, hvor Dahls billeder er samlede, så tæt forbundne de var under Dahls ophold i Danmark 1811-1818.¹⁾ Da Dahl 1811 kom til København for at begynde sin uddannelse som maler, havde han rygdækning i Bergen i en kreds af venner med overlæreren og digteren Lyder Sagen (1777-1850) i spidsen, som havde skaffet ham rejsepenge og en lille startkapital, samt givet ham introduktionsskrivelser til Oehlenschläger, Rahbek og professor Klingberg, hvilke Sagen kendte fra sine ungdomsår i København.

Alligevel var Dahls første år i København præget af trængsler og af et vaklende helbred, men et ukueligt mod, tro på egne evner og en kraftig udviklet selvopholdelsesdrift skaffede ham snart et anset navn og så megen indtægt ved salget af sine landskabsbilleder, at han ikke alene kunne tjene til det daglige brød, men endog sende betydelige beløb til sine fattige forældre i Bergen. Som Lyder Sagen var hans uvurderlige gode ven og beskytter i Norge, således blev C. J. Thomsen det i Danmark.

Bekendtskabet må være stiftet snart efter Dahls ankomst til Køben-

havn 1811, og allerede i 1813 har Thomsen erhvervet sit første maleri af Dahl „Et Landskab i nordisk Charakteer“ med fjelde og vandfald, oprindeligt udført på bunden af en tebakke, men af Thomsen indrammet i en forgyldt oval ramme. Om billedet selv fortæller Thomsen i auktionskatalogen 1866: „Omendskjønt det er tidligt Ungdomsarbejde havde det dog en ikke ubetydelig Indflydelse paa den Retning Kunstneren siden fulgte, idet han da følte sit Kald som Landskabsmaler . . .“ Maleriet var oprindeligt udført til sekretær og godsejer Petersen på Engelholm i Sydsjælland, hvorfra Dahl også den 15. oktober 1814 skriver sit første kendte brev til Thomsen: „Min gode Ven! Tusind tak for Brevet . . . jeg har med megen Fornøjelse læst de Nyheder De deri lader mig give, i Særdeleshed Nyheder i Konstnerriget, som er mig altid de interessanteste og kjerreste; dog søgte jeg, men forgjeves, efter noget politisk nyt, eller rettere sagt, noget om mit Fedreneland Norge.“ Ved sin intense fordybelse i naturen udvikler Dahl sig som landskabsmaler på Engelholm, hvortil Thomsen formentlig har formidlet opholdet: „Aldrig har jeg i mit Liv tilbragt denne Aarstid paa Landet, og aldrig haft en bedre Leilighed til at studere Tiden i alle de forskellige Variationer af Farver som nu, da Løvet er begyndt at forandre sin Farve, og at se hvorledes det daglig gaar over fra grøndt til gult, fra gult til rød o.s.v. og med alt dette findes deri en fuldkommen Harmoni . . .“ Den 24. januar 1815 skriver Dahl til sekretær Petersen: „Fra Thomsen kan jeg venskabeligst hilse Dem, han er meget fornøjet med mine Arbejder, i Særdeleshed med det Skovparti og Maaneskins Støkke . . . de har begge vundet almindeligt Bifald . . .“

Thomsen tager med den varmeste interesse og indlevelsessevne del i Dahls kunstneriske udvikling, men lader sig også, næsten som en selvfølge fra Dahls side, bruge til praktiske kommissioner, som det fremgår af et brev fra Dahl til Lyder Sagen den 12. februar 1815 (i universitetsbibl. i Bergen): „Foruden det Brev, som jeg strax derpaa tilskrev Dem, sendte jeg i Midten af October Maaned f. A. 2 Breve og en Anviisning paa 400 Rd. d. k. hvor tillige fulgte et Brev med fra een af mine Bekjendte her i Byen. En Mand der har meget Sans for Malerier, han har købt adskillige af mine Arbejder, og da jeg just paa den Tid var paa Landet, deels for at studere efter Naturen, deels ogsaa for at komme mig desto bedre, thi jeg har været syg over een Maaned, saa paatog han sig at besørge baade Breve og Anviisning, han skrev selv et meget udførligt Brev om mine Arbejder, sendte dem derpaa til Helsingør til sin Broder, som var Kommandør der paa Vagtskibet, han sendte det derpaa med en Skipper, som gik til Stavanger . . . I Konsten avanserer jeg taaleligt godt, og mine Arbejder er baade søgte og godt betalte.“

J. C. Dahl malet 1818 af C. W. Eckersberg. Det faste galleri, Trondheim.

Breve og anvisning var imidlertid svært forsinkede på grund af englændernes blokade, og først 5. august 1815 kan Lyder Sagen besvare Thomsens brev (ligeledes i Bergen):

„Høistærede Hr. Thomsen! For længe siden burde jeg have takket Dem for Deres inderlig kjærkomne Brev af 26 Octbr.: f. A. – jeg fik det først i dette Foraar, det maa have tumlet længe og vidt om førend det kom til Bergen – hvormeget det glædede mig, at en Mand af Smag og Indsigt i Kunsten gav min kjære Dahl et saa hædrende Vidnesbyrd, kan jeg ikke sige Dem. Det var kun ubetydeligt hvad jeg gjorde for den unge haabefulde Kunstner – den Omsorg jeg havde for at faa ham til Kiøbenhavn, hvor rigelig har han ikke ved sin Flid og Fremgang belønnet den! Deres Velædelhed har Ret – vores Dahl har gjort Kjæmpeskridt paa Kunstens Bane i de 4 Aar han har opholdt sig i Kiøbenhavn . . . Her i Bergen have Alle, der har Smag og Sands for det Skønne, beundret og atter beundret hans Arbeider – og jeg har, for at give min Dom destomere Vægt, forelæst dem den Tirade af Deres Velædelheds Brev, hvor De siger, „at han engang vil vorde vores Stolthed, vor Fryd og levere Arbeider, der vil give ham et varigt Navn.“

Desværre er Thomsens breve til Sagen fra 1815, hvori han tilsyneladende stærkt engageret fortæller om Dahls kunstneriske udvikling, gået tabt, men et bevaret brev fra Thomsen til Sagen af 29. maj 1817 (i Bakkehuset) viser tilfulde forholdet mellem Dahl og Thomsen og er ikke tidligere offentliggjort:

Kiøbenhavn d. 29. Maj 1817.

Højstærede. Jeg føler, at jeg skylder Dem allerede i nogen Tid Svar paa Deres venskabelige Brev af 25. Marts, undskyld min Sendrægtighed, som tildeels reiser sig af, at jeg har villet været enig med mig selv, om hvad jeg skulde skrive, dels af at jeg ikke alleene maae svare for mig, men ogsaa for Dahl, der hellere maler ti Landskaber end skriver et Brev.

Uendelig meget fornøjer det mig at sige Dem, at denne vor fælles Ven befinder sig i bedste Velgaende, han er nu den muntre, fyrige elskværdige Yndling som De har kiendt i Bergen. Aarsager til den Ting jeg omtalte i mit sidste Brev, har formodentlig været Mangel paa Motion og et alt for vel besat Bord paa Herregaarden Engelholm. Da begge Aarsagerne ere hævede, har ogsaa Virkningerne ophørt – og naar jeg undtager nogle lette, overflyvende Sager, som en eller anden Kunstcabale, der veed at træffe en øm og svag Punct hos Dahl /:han er et Menneske:/ kan foraarsage, eller ogsaa nogle Dages lang Hvile, som kan slappe og forstemme ham lidt, har jeg ikke kiendt ham lykkeligere og friskere paa Sjæl og Legeme end nu. Arbeide er blevet ham til en anden Natur, han kan ikke undvære det, og da han i Almindelighed er, eller bliver begejstret for den Ting han maler, har han den sieldne Lykke under Arbeidet, at være fornøjet, ja næsten fryde sig over sit Værk – hvor nøje jeg kiender ham, hvor oprigtig han veed mit Venskab er for ham, rykker jeg kun frem med Varsomhed og med en i spøgende Delicatesse indskudt Critique over det giorte, naar han endnu arbeider paa Maleriet – og han er selv da ikke let at overbevise – men Tonen forandrer sig gandske, naar Værket er blot et Par Dage ferdig, da taber Begejstringen sig, han critiserer sig selv, ofte endnu skarpere end alle andre og søger i det næste lignende Arbeide, at undgaae de Feil han er faldet til i det foregaaende. – Denne Lyst og om jeg maa kalde det Hengivelse for sit Arbeide, er det som skaffer disse det aandfulde og har været Aarsag i de Kiempeskridt Dahl har gjort – lykkelige Dahl!

Den Deel af Deres Brev, som angaaer hans Reise, har jeg paa det nøjeste overtenkt og jeg skal søge at besvare den saa omstendelig og oprigtig som det er mig mueligt.

Først maae jeg bede Dem, fra min Ven, at bevidne Amtmand Christie, hans ærbødigste Taksigelse for den Deeltagelse han har viist for ham og sige ham, at han altid skal søge at vise sig værdig til at blive yndet af ham,

at han til sin Død vil bevare i taknemlig Erindring de Opmuntringer han allerede i Bergen gav den svagt begyndende Kunstner – han føler fuldkommen, at han burde selv have skrevet, men De kiender min Ven fra denne Side og jeg beder Dem at gjøre dette for ham og forsikre, at det ikke kan være oprigtigere meent, uagtet det skeer paa anden Haand. Jeg kan bevidne Forsikringen.

Hvad De Højstærede skriver om Prinds Ponte Corvo /:saaledes heder denne Mand, maaske desværre og uforskyldt overalt uden for Norge og Sverrig:/ er det nu, at jeg oprigtig vil ytre mig for Dem – jeg troer engang at have sagt Dem, at jeg ønskede ikke, ej heller troer jeg Dahl gjør det, at han skulde modtage nogen Naadegave, man give det Navn af Stipendium, eller hvad man vil, for derpaa at reise. De maa sige hvad De vil, det giver Anledning til Forhold, til Forpligtelser, indbildte eller virkelige, der kan blive utaaelige for en Kunstner, nej fri som Fuglen i Luften maae han være og føle lige varmt for det dobbelte Fødeland, jeg forsikrer Dem, Dahl gjør det, men hans Agt og Haab er, at det med Tiden skal komme til at skyldes ham noget og han det ikke mere, end hvad det gav de fleste af sine Sønner. – Troe mig det Forhold er det bedste for en Kunstner.

Min Plan har været, at han skulde arbeide sig her en lille Fond sammen, omtrent saa meget, som hans første Udflugt vilde koste og være forsynet med Bestillinger paa et å to Aars Arbeide, efter den Tid maae man haabe, vil det vel gaae lidt af [sig] selv og mueligen ville disse Bestillinger kunde strekkes ud paa end flere Aar, naar der kom noget fremmed Arbeide imellem.

Til dette Maal arbeider vi bestandig hen og jeg beder Dem og Amtmand Christie, at anvende al Deres Indflydelse, saavel hos Kronprindsen som Privatmænd, for at forskaffe Dahl slige Bestillinger, et stort Malerie, netop det Fag hvori han exellerer, ville Dahl levere for 100 Specier, et mindre for 80 – indtil 40 – og de skulde ikke betaales *førend de leveres*, jeg nærer det kiere Haab, at min Ven vil sige, saaledes som jeg med Fornøjelse kan sige Dem, det har været Tilfældet med hans seneste Arbeider og bliver dette ved – som jeg ikke tvivler paa, da jeg kiender hans redelige Flid og herlige Genie, da vil Bestillerne ingen *Oopfelse* gjøre, men faar fuldkommen Valutta for Deres Penge.

Kunde Hr. Christie forskaffe ham en Bestilling fra Kronprindsen, veed jeg det ville være en Spore for ham, ligesom ogsaa det ville være godt, om nogen i Christiania ved denne Dahls gamle Velynder formaedes at forlange et Stykke, thi endnu er der intet Arbeide af min Ven kommet til denne Bye, det vilde vel ikke skade ham at blive lidt bekendt, saavel der som i Stockholm . . .

Nu om Planen for hans Reise, en pludselig Forandring af Clima og Levemaade, som hurtig at flytte fra Norden til Italien eller Sweitz, ville være farlig for min Ven, ja maaske endog dræbende for hans lidt hectiske Natur, han maae komme der gradviis, min Plan var, at han skulle gaae herfra til Dresden i Efteraaret, maaske i Vinter, som noget vil afhænge af Omstendighederne, og jeg siger Dem det, om der kommer nogen Bestillinger fra Norge ved Dem og Amtmand Christie, har ogsaa [det] Deel deri.

Der skulle han omtrent tilbringe et Aar, studere det herlige Gallerie og den ikke mindre herlige Natur i Omegnen, derfra enten over Schlesien og Riesenbjergene eller igiennem de smukkeste Egne af Böhmen gaae til Wien, eller ogsaa igiennem de fortryllende Rhinegne søge München fra Kunstens Side, for nærværende Tid den vigtigste Stad i Tydskland. Paa et af disse Steder skulle han atter opholde sig et Aar og dette skulle saa at sige være den anden Grad af Nærmelse mod det Sydlige, fra Wien kunde han meget bequemt gaae igiennem det smukke venetianske til Florents, fra München troer jeg Reisen ville enten kunde lægges over Sweitz eller igiennem det lige saa smukke Tyrol og italienske Sweitz til Florentz. Dahl vil atter maatte opholde sig noget for paa dette sunde Sted at vænne sig til den italienske Luft, Levemaade og Sprog, naar han var blevet noget climatiseret, skulle han gaae til Rom der var Maalet med hans Reise og hvor han maatte tage et længere Ophold, hvad senere ville skee, maatte afhænge af Omstendigheder man nu ikke kan beregne.

De har Ret, Dahl er en nordisk Landskabsmaler og intet lykkes ham bedre, end Bierge, Klipper, Vandfald og Graner, og jeg tilstaaer Dem oprigtig, at kiendte jeg ikke min Vens faste Character, vilde jeg skielve for ham og tænke det gaaer ham som saa mangen Kunstner, han lader sig henrive af Moden og Strømmene, taber sin *Originalitet*, om nogle Aar seer vi i ham, isteden for den overordentlige og epokegørende Kunstner, blot en almindelig Efteraber af en eller anden tydsk eller italiensk Landskabsmaler . . . Nej troe mig, et gandske andet, et stolt Maal har jeg sat for min Ven, og den beskiermende Gud som her, ved nogle Fristelser med at komme paa farlige Afveje i Kunsten, faderlig har ført ham tilbage til det sande, det store, det ædle og rigtige, vil fremdeles bevare ham – at jeg ønskede, han saae og fornyede gamle Erindringer om Norden, inden han reiste til Syden kan jeg ikke andet end tilstaae, men en Reise til Norge ville saa nyttig den paa en Side kunde være, borttage for megen Tid og lede ham bort fra sit Maal, som maae være, ikke alene, at blive en udviklet og overordentlig Kunstner i sit Fag, men ogsaa at erkiendes og belønnes som en saadan og det kan allene Syden, var Thorvaldsen blevet i Kiøbenhavn,

havde han maatte spilt sit herlige Talent paa Steenhugger Arbeide og kun være fornøiet, naar man gav ham et Gravminde at forfærdige, om han endog maatte tvinge sig nok saa meget ind i Bestillernes egen gale Ideer, blot for at kunne leve. Nu derimod har han 10 Aars Arbeide forud bestilt og betænk, en høj Slots Bygnings Direction maae bede, nesten tigge ham om nogle Basreliëffer, og man giver med stor Taknemlighed Summer derfor, som han her med Trældomsarbeide ikke villet kunde fortiene i 5 Aar – saadan er Verden.

Imidlertid har jeg en Idee som jeg ret inderlig ønskede udført, om den endogsaa skulle forrykke Dahls Reise til Dresden hen til neste Foraar – nemlig den, at han i Sommer reiste til Trollhätten og malede det berømte Vandfald, det vilde ikke være meget kostbart at gjøre denne Reise og hverken borttage ham for megen Tid, eller hvad der er vigtigere ved de mange afvekslende Naturscener, sløve ham som maaske en Reise i det paa Naturscener alt for rige Norge vilde gjøre, naar han ikke kunde opholde sig paa et Sted.

At min Ven har vundet vores Kunstacademis store Priismedaille for Tegning veed De vel. Nu er han beskæftiget med at male det ærværdige Frederiksborg Slot, det er det andet [han] i en kort Tid maler, og han skal endnu gjøre et tredie, da han som enhver geniefuld Mand [ikke] copierer sig, leverer han 3 forskiellige. – For Grev Bille Brahe har han nyeligt fuldendt 2 Stk. Geheimeraad Bylow har faaet 2 Stk. af ham og for Hr. Nathanson har han malet et pompeust stort Malerie. Det Frederiksborg han nu maler paa er bestilt af vores Konge, som ikke kunde faae det første, da det var solgt inden det endnu var færdigt. Dette er omtrent de Arbeider Dahl har fuldendt efter min sidste Beretning til Dem. – Da han maae søge at samle sig noget til Reisen, vil De let indsee, at han ikke vil kunde sende noget til Bergen, han beder Dem tilgive dette...

Thomsen

Leif Østby har i sin artikel „J. C. Dahls læreår“ i Kunstmuseets Årsskrift 1974 redegjort for Dahls ungdomsarbejder, og som den første henledt opmærksomheden på Thomsens betydning for Dahl, en betydning som det ovenfor citerede brev i høj grad bekræfter, idet det samtidig afslører årsagen til at Dahl ofte måtte opfatte Thomsens venskab som et irriterende formynderskab, hvad vi nedenfor skal se et eksempel på.

Dahls rejse forløb langt fra som ønsket og tilsyneladende planlagt af Thomsen. Dahl blev knyttet for livet til Dresden ved ægteskab og senere også ved embede, og Italien oplevede han som bekendt ingenlunde „fri som Fuglen i Luften“, men knyttet til Prins Christian Frederik (Christian

VIII), netop ved de bånd der som Thomsen ganske rigtigt udtrykte sig, ville føles som utålelige for en kunstner af Dahls støbning.

Næsten ikke til at bære for Thomsen var det at opleve, at Dahl i sine første malerier, hjemsendte fra Dresden til udstillingen på Charlottenborg i 1819, efter Thomsens mening også havde ladet sig henrive af „Moden og Strømmene“ og svigtet sin „originalitet“. Det drejer sig om de to store billeder: Landskab ved Plauenscher Grund, betegn. 1818, og Thorand ved Dresden, betegn. 1819, udført af Dahl under de vanskeligste forhold i Dresden: „Da jeg i Februar afsendte Kassen med de 2 Malerier var jeg saa at sige syg baade paa Legeme og Siel.“ Fattig var han også. I denne tilstand afventede Dahl, spændt til bristepunktet, dommen over billederne i København, der for Thomsens vedkommende viste sig yderst nedslående og som bragte den sygdomsramte og pirrelige Dahl aldeles ud af balance.²⁾ Thomsen skriver: „... jeg havde troet at Deres Penselfærdighed kunde en og anden Gang forført Dem, til at give os afjagede Malerier, at De med Tiden kunde falde ind i fiolet eller grønne Toner som De undertiden hælder til, men aldrig drømte jeg om, at Dahl stod i fare for at miste det kostbareste han som Kunstner eje – hans Originalitet, hvor dybt fornædret han sig ikke, ved at synke ned til en Efterligner af Manierister, han som kunde herske, bliver til disses Tjener . . . End ikke Skyggen af Dahl er tilbage i de indsendte Malerier . . . Det er ikke allene min, men alle Fornuftiges Mening, at Deres Fredensborg og Kalkbrænderiet netop staaer paa Vendepunktet, saavidt, og ikke videre med Lysglands og Farvepragt, en Grad mere og der er Maneer . . .“

I hvor god tro Thomsen end har været da han skrev til Dahl om de to famøse billeder, der idag kan ses på Kunstmuseet formentlig uden at bringe en nutidig betragter i større affekt, så kan man næppe undre sig over at Dahl blev voldsomt irriteret over Thomsens skolemesterende tone.

Men Thomsen var i god tro, thi han havde det ovennævnte billede „Udsigt over Sundet til Skaane, tagen fra Veien til det gamle Kalkbrænderie ved Kjøbenhavn“, malet 1818, hængende på sin væg, da han skrev ovenstående, og kunne således hver dag fryde sig over Dahls „Originalitet“, når den gav sig det ypperste udtryk.

På denne baggrund er Thomsens enorme skuffelse over Dahls første billede fra Dresden meget forståelig, og Dahls ophidselse og ukvemsord mod Thomsen i breve til fælles bekendte resulterede da heller ikke i noget brud af lang varighed. Normal brevveksling blev snart genoptaget og venskabet fortsatte derefter uafbrudt til Dahls død i 1857 forenede som de var ved dybtgående fælles interesser.

J. C. Dahl: „Udsigt over Søen til Skaane, taget fra Veien til det gamle Kalkbrænderie“, 1818. Maleriet har tilhørt C. J. Thomsen og findes nu i Nasjonalgalleriet i Oslo. Foto i Kunstakademiets bibliotek.

Med Dahls afrejse til udlandet i 1818 slutter på en måde også Thomsens ungdomsår. Selvom han også senere interesserede sig varmt for unge kunstnere, især for Johan Thomas Lundbye, og igennem sin deltagelse i Kunstforeningens ledelse havde tæt føling med hvad der skete i kunstverdenen, betød dog venskabet med Dahl for Thomsen det første betydningsfulde møde med den levende kunst, som den foldede sig ud under hænderne på en maler, hvis begavelse det er Thomsens fortjeneste at have erkendt og understøttet mere aktivt end nogen anden i Danmark i årene 1811–1818.

I vejviseren for 1817 står Thomsen endnu opført som „Comtorist og Forsørgelsesforstander, Amaliegade 156“, hvor han boede hos sine forældre, men året før var han blevet sekretær for Oldsagskommissionen og i 1820 øvede han sin første videnskabelige indsats ved at opstille denne samling efter tredelingsprincippet, stenalder, broncealder og jernalder, en begivenhed der angav hovedretningen for hans senere livsforløb som skaberen af „Oldnordisk Museum“. 1832 udnyttedes hans numismatiske viden i stillingen som inspektør ved mønt- og medaljesamlingen på Rosenborg, hvorefter hans evner fik udfoldelsesmuligheder i et omfang, der beslaglagde hans arbejdskraft fuldt ud som organisator og leder af størstedelen af vort museumsvesen efter Kunstammerets endelige opløsning i slutningen af 1820erne.³⁾ Over sin fremgang på disse områder reflekterer han dec. 1834 i et brev til sin nære ven, den svenske arkæolog B. E. Hildebrand:

„Nogle har begyndt deres Carriere ved med stor Allarm og Blæst at vise, at hvad gøres eller førhen var gjort ej duede noget – og naar de selv skal gøre noget bliver det ej stort bedre. Men ikke allene at den Fremgang vækker en Idee om Ubeskedenhed og Revolte, fremvirker den ofte det modsatte af hvad man vilde . . . Tanker ere Toldfri, og uendelig videre end De kan dømme om udspreder sig lidt efter lidt Formeningen om hvad vi kunde. Det skeer ej med et, og langt, langt bedre ved andre end ved os selv. Husk at jeg i 1817 var en aldeles ubekjendt, ubetydelig Handelscontorist, som havde samlet nogle Mynter, vidste lidt om dem og intet om alt andet – gjorde endog i Førstningen Fejlgreb, som udsatte mig for Critik, ja endog for at gøres latterlig af dem, som holde sig til Formen og troe, at en Ting er skeet, fordi den er skrevet paa en elegant Maade. Uagtet dette aldrig blev min stærke Side og jeg intet saa at sige udrettede paa egen Haand, tvivlede man et Par Aar senere ej om min Lyst, at jeg meente det alvorlig og lidt efter lidt – ligesom Kundskab, indhentedes af mig selv – vandt jeg Tillid og Agtelse . . .“

Thomsen vedblev livet igennem at samle på kunst, men efterlod sig ikke nogen stor samling. Af danske og udenlandske oliemalerier kom der ialt 56 stykker på auktionen i 1866, af akvareller og håndtegninger 73. Talmæssigt havde hans kobberstiksamling på ialt 7.750 numre og møntsamlingen med ialt 12.500 numre, der samlet blev erhvervet af danske Majoratsbesiddere og skænket til Den kongelige Mønt- og Medaillesamling, jo aldeles klart overvægtet på auktionen i 1866, og peger for sidstnævntes vedkommende hen på hans virke som numismatiker, der falder uden for denne artikels rammer.

Hans ry som kunstkender bevirkede at han i udstrakt grad benyttedes som konsulent og mellemmand ved auktioner. Disse engagementer førte også ofte til forøgelse af hans egen malerisamling. Således skriver han maj 1837 til Hildebrand: „ . . . Dersom De seer [P. A.] Munch, kan De fortælle ham, at jeg har havt en stor Overraskelse, idet at det Malerie, som han meget vel vil erindre, blev kjøbt af mig for 200 Species til Grev Bille Brahe, og som vi besaae hos Professor Eckersberg og begge fandt meget smukt, uagtet det kun forestillede en saa simpel Ting som en Landevej igiennem en Forstad, Østerbroe – det er mig bleven foræret af Greven, der meget har overrasket mig ved en saadan Foræring, som han først udfandt ret behagede mig, men som er for betydelig i Forhold til det Arbejde, jeg har havt for ham . . . Maaske erhverver jeg og et Par udmærkede Stykker ved en stor Auction, som forestaar her i August Maaned.“

Da dette Købkes mesterstykke fra 1836 blev udbudt på Thomsens auktion, forsømte Høyen ikke at købe det til Galleriet for 870 rdl., det højst betalte billede der blev solgt, hvorimod han ganske negligerede J. C. Dahls billeder.

På den ovennævnte store auktion, hvor konferensråd F. C. Bugges meget store og kunstnerisk værdifulde malerisamling blev solgt, erhvervede Thomsen i al fald et maleri, men optrådte iøvrigt først og fremmest i den ansvarsfulde rolle som kommissionær for det nyoprettede Nasjonalgalleri i Kristiania, hvortil han købte ialt 28 ældre udenlandske malerier, der danner grundstammen i dette museum, og hvoraf i det mindste de 26 er udstillede den dag i dag.⁴⁾ Henvendelsen fra Nasjonalgalleriets bestyrelse vidner om den anseelse, som Thomsen nød som kunstkender, også udenfor landets grænser. Han fandt først sin værdige konkurrent i N. L. Høyen (1798–1870), der udaf kunstkenderiet også formåede at lægge grunden til et kunsthistorisk studium i Danmark. Side om side virkede de to i ledelsen af malerisamlingen på Christiansborg til Thomsens død i 1865, vel ikke uden gnidninger, men „gamle Thomsen“ som han hed i folkemunde, og som længst var blevet en urokkelig institution i vort

kulturliv, havde i sine selvbiografiske optegnelser fra 1864 rigelig råd til at erklære: „Malerisamlingens Orden har jeg ingen Del i, den skyldes gandske Professor Høyen“.

NOTER

Hvor intet andet oplyses bygger artiklen på oplysninger og materiale i Victor Hermansens efterladte samlinger til en biografi af C. J. Thomsen i Ny kgl. Saml. 4546 4° samt C. J. Thomsens arkiv i Nationalmuseets 2. afd. (her bl. a. selvbiografi og breve til Thomsen). Væsentlige sider af Thomsens liv og virke er belyst af Bengt Hildebrand: C. J. Thomsen og hans lärda förbindelser i Sverige 1816–1837, I–II, Uppsala/Stockholm 1937–38.

(1) Hovedværket om Dahl er stadig Andreas Aubert: Maleren Johan Christian Dahl. Et Stykke av forrige Aarhundredes Kunst- og Kulturhistorie, Kristiania 1920. – (2) Om konflikten mellem Thomsen og Dahl se A. Aubert: Et brev av professor Dahl 1819, i: Samtiden IX, Bergen 1898, s. 248, og Georg Galster: Et Par Breve fra Johan Chr. Dahl 1818–1821, i: Kunstmuseets Aarsskrift XXIII, 1936, s. 127–36. – (3) Jvf. Otto Andrup: Den kongelige Samling paa Rosenborg gennem hundrede Aar, 1933. – (4) Se herom L. Dietrichson: Det norske Nationalgaleri, dets Tilblivelse og Udvikling, Kristiania 1887, og Sigurd Willoch: Nasjonalgalleriet gjennom hundre år, Oslo 1937.